

Hoedo een nieuw boek, was er de laatste jaren al niet heel veel over geschreven? Jazeker en ik heb daar zelf ook aan meegedaan. Maar sowieso is er sinds mijn laatste boek over Hofwijck uit 2000 erg veel op Hofwijck gebeurd: de grisailles werden gerestaureerd, Christiaan kreeg eindelijk een welverdiende plek op zolder dichtbij de sterrenhemel, originele gele luiken kwamen terug, de voorbouw werd gerenoveerd met een betere museale functie, de oude ijskelder onder de opgang werd gerestaureerd en ga zo maar door. En de directie had een aantal uitdagende verzoeken geformuleerd voor het nieuwe boek. Het moest een veelomvattend boek worden met naast de historie van Hofwijck een korte biografie van bouwheer Constantijn Huygens inclusief zijn helaas afgebroken Haagse huis. Tevens moest aandacht worden geschonken aan zijn wereldberoemde zoon Christiaan die de laatste jaren van zijn leven op Hofwijck woonde en ook hier uitvindingen heeft gedaan. En uiteraard moest ook de goed geslaagde restauratie van de tuin in 2004 aan de orde komen.

Doordat die tuin onder leiding van Henk Boers weer was teruggebracht naar de 17de-eeuwse tuin van Huygens zag je nu weer dingen die je niet zo snel uit de boeken haalt. Zo zie je nu hoe al die lijsterbessen die Huygens had geplant in de herfst de hemel van Hofwijck prachtig oranje kleuren, een soort eerbetoon van Huygens aan zijn werkgever, de oranjestadhouder, naar wie ook het op de brug geplaatste beeld van de held Perseus verwees.

Maar bovenal zag ik een nieuw boek wel zitten omdat de voorbereidende gesprekken die ik met Henk Boers regelmatig voerde verrassend veel nieuwe inzichten en nieuwe feiten over Hofwijck aan het licht brachten. Achteraf was dat eigenlijk wel te verwachten. Ik wist veel van de plaatselijke archieven en geschiedenis maar Henk, hortulanus van het Muiderslot en Hofwijck, was gespecialiseerd in 17de eeuwse Europese tuinkunst en hij wist veel van de plantkundige moeilijkheden en uitdagingen waar Huygens voor werd geplaatst bij de aanleg van zijn Voorburgse buitenplaats omstreeks 1640.

Maar het meest fascinerende vond ik de invloeden van andere tuinen op die van Hofwijck die Henk kon aangeven. Huygens had in zijn jeugd immers toonaangevende tuinen in Engeland, Duitsland en Italië bezocht en was gezien zijn bibliotheek ook goed op de hoogte van Hollandse tuinkunst. Zo wordt in het boek beschreven hoe Constantijn Huygens de vier zomerhuisjes ofwel groenkabinetten in zijn tuin eerder zag in de tuin van lady Russell, die hij in 1622 bezocht. Het idee voor zijn getemde wildernis in de overtuin had hij in diezelfde tijd opgedaan bij zijn bezoek aan de tuin van Wimbledon House. Ook de befaamde berg in zijn overtuin met de uitzichttoren kende hij van elders. Maar het fascinerende van Huygens vind ik hoe hij zijn keuzes, ook al zag hij deze eerder bij een ander, een volstrekt eigen, fraai poëtische motivering meegeeft. Dat is te lezen in het befaamde hofdicht Vitulium Hofwijck waarin hij zijn buitenplaats beschreef en bezong. Dat een menselijk lichaam de mooiste vormen heeft had hij van Vitruvius de architect van de romeinse keizer Nero. Dat je in een tuin dus mooie menselijke maatverhoudingen creëert door menselijke contouren in de plattegrond te gebruiken had iemand anders ook al eens genoemd. Maar Huygens is uniek als hij zijn tuin en het menselijke lichaam verbindt aan het Bijbelse scheppingsverhaal waardoor zijn buitenplaats vanzelf de herschepping van een paradijsje op aarde wordt. Dat paradijsje dreigde echter door een duivelse zet verstoord te worden toen ineens kort na de aanplant, de bomen dood gingen door verarmde grond. Pieter Post adviseerde echter

nuchter dat die grond moest worden afgegraven en vervangen. Huygens kreeg daarbij angstvisioenen van honderden paard-en-wagens die continue af en aan moeten rijden om die vervuilde grond af te voeren en waarheen vroeg hij zich vertwijfeld af. Zijn literaire inborst bracht de oplossing: hij moest bergen wat niemand wilde hebben dus maakte hij van die grond simpelweg een berg met een mooie uitkijktoren bovenop. Zo'n literair fundament maakt Hofwijck uniek.

Een bijzondere vondst die onze samenwerking opleverde was de ontdekking van het verbouwde Hofwijck op een schilderij van Mijtens vermoedelijk uit 1688. Hierop staat Christiaan Huygens afgebeeld als de nieuwe heer van Zeelhem, een titel die hij erfde kort na het overlijden van zijn vader. De ontdekking dat het gebouwtje waarvoor hij trots poseert Hofwijck is met de voorbouw die hijzelf heeft laten aanbrengen, maakt een einde aan de jarenlange discussie of die voorbouw door Christiaan of door een latere eigenaar werd aangebracht. En zo staat het boek vol met leuke nieuw vondsten, allemaal het gevolg van de meerwaarde van zo'n samenwerking, of zeg maar gerust van deze interdisciplinaire werkwijze.

Een belangrijke rol heeft ook de Ronald Meekel van same-d gespeeld. Hij bedacht de fraaie vormgeving van het boek en stelde zich steeds zeer flexibel op als wij tijdens het vormgevingsproces toch nog een nieuwe vondst deden die er ook nog in moest. En als hij vond dat er ergens een afbeelding bij moest dan werden wij erop uit gestuurd om die te gaan zoeken. Dat lukte gelukkig vrijwel altijd. Dit laatste heeft sterk bijgedragen aan de rijkdom aan afbeeldingen die naast de rijkdom aan informatie het boek bijzonder maakt.

Tot slot wil ik niet onvermeld laten dat ik het bestuur en de directie van Hofwijck dankbaar ben voor iets dat zij bewust hebben nagelaten. Steeds als Constantijn Huygens een hortulanus benoemde maakte hij alvast een mooi grafdicht voor de pasbenoemde. Een grafschrift op voorraad noemde hij dat. Het boek citeert er een aantal. En het moet worden gezegd dat was best vooruitziend want de meeste tuinbazen overleden al snel na hun benoeming. Het is een van de geheimen van Hofwijck. We zullen het er maar op houden dat ook toen al hortulanus een zwaar beroep was. Toen Henk Boers benoemd werd tot hortulanus van Hofwijck heeft de directie gelukkig in afwijking van de traditie, bewust nagelaten om ook zo'n grafdicht te schrijven. En daarom is hij nu ook hier, na al die jaren nog springlevend en vitaal.

Kees van der Leer
oktober 2016